

Антиратни профитер

(Скица за портрет)

УДК 355.01:316.344.2

Мр Слободан Јауковић

Ратна ситуација на простору претходне Југославије изнела је на видело, поред осталог, и веома разуђену социјално-политичку типологију. Поред бројних социјално-политичких оријентација које се срећу у свим ратним догађањима, аутор покушава да лоцира један слој, чини се специфичан, који су та збивања извела на политичку сцену. Реч је о антиратним профитерима. Скица за њихов портрет назначена је у хоризонту филозофије политике, при чему није потпуно исцрпљена. Аутор у раду приказује да је антиратни профитер политички новум и наш спецификум.

Светска заједница је надзирала грађански рат на делу територије претходне Југославије, на фронтovima се борило и гинуло, а у позадини дебатовало о рату. Онда је грађански рат стао, светска заједница приступила је геополитичкој санацији последица рата, а дебата се наставила.

У смислу политичко-социјалне психолошке типологије, већ од првог рата на ратној сцени су: војсковође, војници, јунаци, кукавице, дезертери, злочинци, осакаћени, обескућени и ратни профитери.

Реч-две о ратним профитерима: појављују се делимично властитим хтењем, а делимично прећутним консензусом зараћених страна. Како је рат стање потпуне аномије и како представља напуштање сваке социјалне уређености и нагли прекид свих до тада успостављених токова производње и трговине, конституише се слој ратних профитера, који у ратној изнудици, дивљим трансакционим поступцима, вежу покидане нити некада успостављеног социјалног ткива. Тај слој није хомоген по саставу: то су ратни лиферанти, авантуристи, претходни друштвени маргиналици, али и моћници, окрутни пљашкаши... Заједнички циљ им је јединствен – док траје рат згрнути новац.

А шта је с антиратним профитерима? Ко су они? Да ли постоје одувек? Шта су им циљеви? Могу ли се проматрати као нека опрека ратним профитерима, или су потпуно нов социјално-политички ентитет?

Антиратни профитер (АРП) може се сматрати новумом политичке антропологије, а нашим спецификумом. Раније се није могао јавити јер за то нису постојале глобалне геополитичке претпоставке, а наш спецификум је по томе што га нигде другде нема. Наиме, корелативне политичко-интелектуалне конституције постоје, али тамо где постоје

нема рата, а тамо где има рата то су, напосто, или петоколонаши или компрадорски „елементи“. Синтагма антиратни профитер каже: то је индивидуа која профитира на антиратном ставу. Покушаћемо да скицирамо његов „портрет“ без претензије на исцрпност и без слеђења неког позитивног и методски осигураног испитивања.

Антиратни профитер као функционер светске владе

Нема сумње, АРП јесте интелектуалац. Али, ко је интелектуалац? Ево само крокија за историју интелектуалца: све до развијеног европског феудализма свештенство је главни носилац знања, а властела и сељаци обично и не знају да пишу. Црква, с економском и политичком моћи, чувар је идеологије (у европском случају – хришћанства) и посредник између властеле и кмета, и то посредник који присиљава на споразумевање обе стране око заједничке идеологије. Класна свест цркве је тоталитарни мит који уређује друштвену хијерархију. Али, и овде је то битно, црква располаже канонским правом и неспецијализованим знањем.

Тек буржоазија рађа специјалисту, техничара посебног знања. Новоконституисана класа трговаца, произвођача, истраживача, не дира у црквену идеологију, али у себи бира оне који ће, посебно усвојеним знањима, подупрети развој позитивне научне инфраструктуре, која ту класу чини још пропулзивнијом. Слој нових специјалиста знања унутар буржоаске класе је деидеологизован, а расправе те врсте оставља својој класи и цркви. Већ реформација и противреформација опомињу специјалисте да се морају уплести у конфликте ако мисле да интегришу и монолитизују хтења своје класе ка све обухватнијој производњи и трговини широм света. Први израз тог уплитања јесте десакрализација простора производња – трговина, да би се оно све даље рафинирало ка рационализацији акција и захтева буржоазије. Рационално утемељујући све сфере теоријског и практичног живота, посебно економију, буржоазија се одиста сматрала универзалном класом.

Онда, како каже Грамши, на сцену ступају „органски интелектуалци“. Ношени успешном захукталошћу буржоазије, они осећају јаку кореспонденцију свог теоријског и практичног рада и одмах примењених резултата које обликује класа у успону. Тај тип интелектуалца ће доћи до потентне формуле по којој је сваки човек грађанин, а сваки грађанин човек, формуле која је темељ буржоаског хуманизма. Та формула још перзистира а њен политички корелат је да је Запад „слободни свет“.

Интелектуалац увек долази из сфере специјализованог знања, а буржоазија у зениту има интереса да га још више специјализује. Он се полако раздваја од владајуће класе, али је и даље условљен правцима развоја буржоазије и максимализацијом профита, па и даље остаје суперспецијализовани ослонац њене хегемоније. Не могу се детаљно пратити све фазе освешћивања интелектуалца у буржоаском друштву, али он постаје заиста интелектуалац када схвати да му безусловни

налози и судбина долазе одозго и да глобални циљеви буржоазије, које он технички подржава, нису и његови циљеви. Интелектуалац бива унлетен у веома разубеђене односе са влашћу, па ако се тај однос јавља као опонирање, он се доживљава као аутентични интелектуалац, а ако се јавља као одобравање – доживљавају га као неаутентичног интелектуалца. Тај однос подразумева тематизовање домаћих проблема и „прелази границе“ само у неким случајевима (око питања оправданости колонијалних ратова, на пример). Али, он је увек у односу са *својом* влашћу, увек је функционер *своје* власти. Сигурна у своје напредовање и без озбиљнијег политичког опонента на светској сцени, свака буржоазија води своје послове, а њени интелектуалци су, овако или онако, њени функционери.

Исход Октобарске револуције је епохално запретио и у току скоро осам деценија од буржоазије створио на смрт преплашену и раздражену звер. Толико времена је требало буржоазији да се прегрупише, припреми за све врсте ратова и доведе до онога што се у садашњем грађанском светоназору назива „слом комунизма“. У том процесу буржоазија се монолитизовала и схватила извор смртне опасности; та монолитизација је сада достигла врхунац у освешћењу да се сваки могући отпор глобализацији капитала, који је у међувремену постао мегакапитал, мора одмах угушити ратом. Ако је прошло време „великих прича“, сада су све остале приче – ратне приче.

Монолитизација светске буржоазије, технолошка светска револуција, гушење сваког еманципаторског покрета и подозрење према сваком неокомунизму, имају унутрашњу механичку силу административне кохезије којој се мора стремити: од разних савеза, преко уједињене Европе, ка *светској влади* (то није нова идеја). Да, сада има смисла говорити о неинституционалној *светској влади*, ка којој се креће објективни дух светског мегакапитала.

Један од универзалистичких принципа деловања *светске владе* јесте пацификација – путем рата – свих подручја која изгледају као да се опиру. Чим је пацификација у првом плану, то значи да постоје и ратови, без којих поменути принцип универзализације остаје без садржаја. Ратови којима се обезбеђује извоз (мегакапитал је суштински заинтересован за извоз) „демократије“, „људских права“, „екологије“..., „слободног тржишта“, дозвољени су, а еманципаторски процеси који тај извоз покушавају да ограниче проглашени су за недозвољене ратове.

У таквом геополитичком амбијенту јавља се антиратни профитер. Он је интелектуалац (лажни или прави?, покушаћемо да установимо); он је против рата – (којег рата? оног којег је *светска влада* прогласила за недозвољен); да ли профитира – видеће се. Али сетимо се: интелектуалац је до сада био у односу са својом власти-владом и њен функционер, а АРП у односу је са *светском владом* и њен је функционер. Према оцени *светске владе*, неке стране у грађанском рату у Југославији водиле су „праведан“ рат, а неке „неправедан“. Антиратни профитер је антиратно расположен према онима који су водили „неправедан рат“. Дакле, он је *само наш* антиратни профитер.

Између различитих одредаба интелектуалца, датих с различитих становишта, за потребе овог огледа издвајамо Сартрову: „интелектуалац је неко ко се меша у оно што га се не тиче и полаже право на оспоравање целине наслеђених истина и понашања...“ У том смислу, то је скупина људи који су стекли признање за своја дела, па под утицајем различитих импулса, који су реакција на поунутрену стварност, они напуштају своје оригиналне домене компетенције злоупотребљавајући дата им признања. Да интелектуалац дела зна се по томе што је изашао из домена своје компетенције; да напусти своју компетенцију (а интелектуалац се увек регрутује из неког специјалистичког домена) и почне егзистирати као интелектуалац присиљава га освешћење његове конституционалне противуречности, тј. освешћење да он јесте оно што није, или, свеједно, да није оно што јесте: да му кардиналне историјске пертурбације зорно показују да су друштвене противуречности и његове властите противуречности.

Тако се интелектуалцем не постаје ни *per ignem*, ни *per initiationem*, ни *per inspirationem*, нити неким интелектуалним опажањем, већ рефлексijом, дакле, враћањем на себе освешћене друштвене противуречности коју као субјект интериоризује избацивањем претходно поунутреног и постављеног ма којег метафизичког принципа ауторитета. Отуда интелектуалац губи отмен тон и постаје незадовољник који се меша у оно што не би требало да га се тиче. Поставио је себи задатак који има ранг коперниканског обрата: да се не управља према спољашњој противуречности која је демаскирана, већ да ту исту „друштвену чулност“ присили да се понаша према његовој аспирацији ка сопственом хармоничном идентитету.

Интелектуалац се не понаша као сазнајни субјект јер он није релат у релацији субјект – објект. Он то и не може бити јер се стално изјашњава о друштву усред којег живи. Пошто се никако не може измаћи изван тог друштва да би га посматрао као објект, он на њега и не примењује неке готове аналитичке поступке, не бави се отуда апстрактном универзалношћу, већ као неко ко је увек у ситуацији, суочен је с догађајем тим и тим, који као кристализација битних друштвено-историјских догађаја за њега увек представља неку партикуларну универзалност; није склон да удовољи некој већ добро структурираној научној дисциплини и да је примени на догађај, већ, управо обрнуто, из за њега крајње нужности тог догађаја – питања и начина обраде који захтева „сама ствар“, он стално долази до партикуларних универзалности које изгледају као нека новооснована дисциплина. Отуда у генералној перцепцији грађанства он изгледа као неко ко стално зановета, понаша се сад овако – сад онако, смишља нешто на лицу места. А, у ствари, он само од догађаја прави догађај.

Бивајући усред друштва, он се не може измаћи и своје становиште – интериоризовану противуречност, понети са собом, него нужно мора

то становиште довести до идентитета са становиштем онога код кога се противуречност најрадикалније експлицира: то је становиште обесправљених. Становиште правог интелектуалца је, отуда, становиште класе најобесправљенијих.

Сам, без мандата, радикалан, с мишљењем неослоњеним на методу, с мишљењем – производом који је униформно дистрибуиран и анонимног порекла, дакле ненаплативим, прави интелектуалац остаје без профита.

Сартр каже за лажног интелектуалца да га је: „... створила владајућа класа да би бранио партикуларистичку идеологију аргумен-тима што се сматрају строгим – то јест аргументима који се показују као резултати егзактних метода“. И тај тип интелектуалца има неко подручје своје формалне компетенције и, за разлику од правог интелектуалца, њиме трајно остаје обележен. Док се прави интелектуалац стрмоглављује вертикално до најнижег слоја – угњетених и обесправљених, јер се само ту може десити догађај, лажни иде од себе на горе, ка владајућем слоју, чију идеологију оспорава; дакле, обојица оспоравају врховну власт, али с том разликом што је први оспорава на за њу страном тлу, тамо где су њени посредовани механизми произвели учинак партикуларне универзалности, док је други оспорава унутар ње саме, где је проблем апстрактно универзалан. Лажном интелектуалцу је комфорно ту где јесте јер критикује, саветује, упозорава. Међутим, он се стално заvaraва. Простор који му власт оставља за оспоравање има неограничену моћ апсорпције сваког оспоравања, и то због тога што је власт већ постала искусна због аутентичне критике коју је издржала од аутентичног интелектуалца, радикалне критике и оспоравања који су се одигравали у слоју обесправљених и који су се опосредовани вратили на горе, у домен владајуће власти: тако власт стално задобија све посредованије, све искусније, дакле, све робусније механизме апсорпције сваког оспоравања. Неаутентични интелектуалац се стално заvaraва око учинака свога деловања паразитирајући на радикализму аутентичног интелектуалца. Природа његовог заvaraвања састоји се у томе да ће све продубљенијим експертским знањем демаскирати и тиме довести у питање механизме власти. Или још експлицитније: он не препознаје баналну чињеницу да му власт иза леђа из вишка профита додељује још више могућности за продубљивање техничког знања да би је својим оспоравањем учинио још робуснијом. То је то: власт зачињава лажног интелектуалца да напусти сферу експертизе и да се осети правим интелектуалцем, јер она зна да ће се он, да би био сигуран на тлу оспоравања, вратити опет у сферу експертизе, и зато му добро плаћа кроз пројекте, прави му институте „за ово и оно“, формира тимове „за то и то“ – дакле, лажни интелектуалац, ипак, профитира.

Антиратни профитер као компромитатор и пиљар

Када је грађански рат избио сва збивања подвргнута су домену аутоматског, који чине разрађене политичко-војне процедуре светске владе. Највећа етничка заједница у претходној Југославији најневољније

од свих других бива суочена да се помири с декомпозицијом једном већ историјски верификоване државе. Право, историјску част потврђену у два светска рата, та заједница износи као параметар – чињеницу, као нешто што има претензију на безусловно важење, чак и за позитивно-параметарско мишљење *светске владе*. У томе се та заједница преварила. А о чему се заправо ради?

Филозофски супстрат политичке филозофије *светске владе* јесте метафизика за коју је *fundamentum inconcussum veritatis* светски мегакапитал. Консеквенција такве метафизике захтевала је очвршћавање припадајуће јој темпоралне структуре, или прецизније речено модификацију која ту структуру редукује на стално напредовање. То напредовање није заинтересовано ни за оно историјско, ни за оно повесно, него само за онај претходни тренутак који и омогућава стално напредовање. Тиме су укинуте временске екстазе, па ни то напредовање не значи неки ход ка будућности, јер то више и није будућност, него нека протегнута садашњост. Миљење које се односи на такав напредак говори о неизвесној будућности због непредвидљивог карактера напредовања, међутим, та слућена забринутост не односи се на неизвесност будућности, већ на то да будућности уопште нема; она је укинута и сведена на напредовање (стални прогрес). Тако за ту метафизику постоје два изолована тренутка, наиме, онај претходни и овај садашњи (присутност), који су довољни да се конституише универзум смисла политичког деловања. Када се структура историјско-повесне темпоралности једном постави тако да садашњост одређује владајуће становиште о времену, тада све иде даље по аутоматској процедури.

Дакле, оно што је било истакнуто с претензијом да безусловно важи – не важи. Не важи због тога што претходно скицирано политичко мишљење просуђује само по сопственој осетљивости на услове текућег осигуравања моћи, па отуда нипошто не може да допусти према себи нешто упућено као безусловно. Када би то прихватило, прихватило би и могућност да се нешто што оно поставља као услов може том безусловношћу условно разумети, или, услов политичке делотворности тог мишљења је непостојање икакве безусловности ван њега.

Антиратни профитер, који је увек специјалиста из неке позитивне области, не каже да највећа етничка заједница произвољно истиче своја права. Он то право неће да оспорава на тлу права – он се одлучује за компромитацију имајући у виду да је одлучно оно „сада“. Историјски стечена права и историјски посредована предаја су неделотворни, претходним социјалистичким уређењем обезбеђена једнакост припада поништеној прошлости и никако се не може прерадити у презентност чињеничког. Треба компромитовати свако повезивање на повесну прошлост јер би, у противном, она можда могла и јемчити будућност; зато се и таква будућност мора компромитовати као простор политички оностраног; треба показати да је прошлост митоманска и лош темељ сваког политичког пројекта, али и да је будућност сасвим неизвесна, јер би сваки еманципаторски пројект будућности јарко осветлио бит наше повесне прошлости: самосвест слободе.

Ослањање на „сада“ је политички амбивалентно: с једне стране, оно пружа могућност веома моћне политичко-технолошке операционализације због тога што се полит-технолошка елита *светске владе* изванредно сналази у реалном времену; с друге стране, обезбеђивање услова којима жели безусловно да се осигура моћ доводи ту владу у присилан положај зато што се то „сада“ јавља као извор присилног положаја. Тако је и скривање и нескривање силе открило присилан положај онога ко располаже силом – тако се том свету чињеница додала још једна: да је присилност положаја што припада бити силе – чињеница. То је у нашој епохалној ситуацији белодано јасно.

Антиратни профитер ће помоћи да се колико год је могуће прикрије присилност положаја онога ко располаже силом. Иако фасциниран сјајем силе, он неће просто рећи: „Сила бога не моли“, него ће то мало прерадити. Пошто треба да оправда потезе које сила вуче „сада“ и који треба да се сматрају опаљливим чињеницама, АРП руководи се инстант-епизодама које дневно продуцира да би тиме хранио аутоматизам силе. Отуда: „Овај покољ више не може да се гледа“, „Бомбардовати недужне...“, „Етничко чишћење је...“, имају за циљ хипостазирање сложених феномена, који имају иначе богату темпоралну структуру, а који су преведени на тај начин у сурову чињеницу. Наиме, АРП узастопним апстракцијама одузима феномену све могуће категоријалне одредбе, једну за другом, не тражећи неку прву категорију, неко бивство, него неку категоријалну одредбу која је манипулабилна, неку одредбу која је „неспорна“ чињеница.

На тај начин те продуциране чињенице чине емпиријску основу за стварање једнократне инстант-етике, инстант-политике, инстант-међународног права... За разлику од интелектуалца који од догађаја прави партикуларну универзалност, АРП од сваког догађаја прави апстрактну универзалност. Он, дакле, мисли апстрактно, то јест пиљарски, онако како то за Хегела мисли пиљарица. Та „пиљарска“ метафора говори и о томе да АРП износи на светску пијацу инстант-производе и да зарада од њих представља део његовог профита.

Антиратни профитер и страх

Немамо могућност да приступимо макар и најповршнијој анализи оног дела целокупне геополитичке ситуације која се односи на нас. Ипак, у тој крајње замршеној игри понешто се може и разазнати.

Тако, на пример, инфинитезимални, па самим тим и најскривенији узрок датог понашања најмоћније силе света, са припадајућим јој савезницима, јесте – страх. Кроки историјско-повесних збивања који је у функцији поткрепљивања те тезе изгледа овако: од Октобарске револуције до рушења Берлинског зида, СССР био је опасан санитарним кордоном, дакле за ред величине оштријим санкцијама од оних које су после било где примењиване; рушењем тог зида разобручени мегакапитал је безотпорно протутњао кроз Москву, Варшаву, Праг, Букурешт,

Софију, Будимпешту и Тирану, и зауставио се на границама претходне Југославије.

Тај успели војни поход консолидовао је интерну војно-економску структуру победника, подигао му војни углед, али је макар и кратко-трајно опирање једног дела претходне Југославије, наједном и неочекивано, запретило победнику политичком безначајношћу. Као што је некада совјетска формула „Пролетери свих земаља уједините се“ била потентна због претензије на потпуну универзализацију, тј. да будућност човека буде човек сам, тако је то тренутно застајање класног победника над социјализмом створило атмосферу у победничком табору да неко управо покушава да својим политичким држањем доведе у питање један други тип универзалности: цео свет треба да буде устројен по (нео)либералистичком принципу – слободно тржиште, људска права, слободан проток људи, роба и капитала. То краткотрајно запречавање које је запретило будућности новог процеса, који је добио огромну геополитичку инерцију, доживљено је као ништавност која прети тој будућности и рат се показао као једина могућност да се и убудуће осигура захтев властитог уважавања. Тај страх је веома тешко уочљив и скрива се, али је јасно да се он скрива баш због тога што једино тако може бити делотворан. Страх пред претећом ништавношћу успеха целог геополитичког пројекта нужно приводи изненађеног победника да по сваку цену одржи политички ранг, па то имплицира да га приводи и одлуци за рат: за декомпозицију претходне Југославије.

Наравно, да би се очувала та делотворност страха за политичку одлуку, он се мора избрисати из политичког логоса. Страх да ће се комунизам повампити је метафизички *casus belli* – та врста страха је последња основа, неспорни фундамент који садашњем победнику осигурава будућност у смислу да бог–мега–капитал није мртав, тј. да се он никако не може наћи пред Ништа.

Страх као суштина те епохалне епизоде се, ипак, морао појавити. Појавио се као хистерична провала ратне реторике: хегемонија највеће етничке скупине, реваншизам заступника комунизма на демократске процесе, ирационална клања људи историјски наклоњених клању, кршење људских права, ратни злочини... Тиме је *светска влада* криминализовала и кулпабилизовала један геополитички простор. Једна новодизајнирана полит-терапија (која је у позној експерименталној фази) продуцирала је нови тип политичке делинквенције, која се састоји у претензији на одржање самосвести слободе.

Ако се плаши *светска влада*, онда се и АРП, као њен функционер, мора плашити. Не заборавимо: и наш АРП одгојен је у духу слободе коју сада његови политички опоненти истурају као једину могућу окосницу отпора. Пошто је као функционер *светске владе* амплификатор њених политичких импулса, он се из страха окомљује на ма како артикулисану претензију слободе. Зато одмах даје легитимитет суду у Хагу, сигнализира разним комитетима „повреде“ људских права, згражава се над злочинима „све три стране“, палећи свеће опојава жртве

рата; чим застане *светска војска*, он упозорава да ће домаћа војска извести тенкове; када се бомбардују колоне избеглица, он запомаже да ће и нас бомбардовати зато што се бомбардују избеглице. Најскривенији узрок агресивног понашања *светске владе* – страх пред застајањем, он амплификује јер га је страх од страха који је скривен код моћних.

Антиратни профитер као фах-идиот

Део корпуса АРП-а чине фах-идиоти. Овде се то не мисли пежоративно, већ се има у виду изворно значење појма у античкој политичкој типологији полиса: *идиотес* је грађанин који искључиво брине о личним пословима и стварима. Наиме, ако полис представља истински телос људског живота, који обезбеђује не само преживљавање него и добар живот (што представља веома сложен појам античке филозофије), тада они који испадну из тако структурираног полиса и нису људи у правом смислу те речи, већ су то само биолошки и хомонимно. Они су чак нешто горе – животиње, и тако падају „испод“ полиса, или су нешто много боље – богови, па стоје „изнад“ полиса. Аристотел није одбијао могућност повлачења у царство приватне сфере, али је одлучујућим сматрао нормативни карактер политичког живота, којим се једино може правилно разумети људска природа. Услед тако структурираног живота полиса, *идиотес* је преузимао велику личну одговорност. Он је привидно прихватљиво функционисао у мирним временима, али у бурним догађајима, и након њиховог расплета, *идиотес* је први оптуживан и кажњаван, а не политички поражена страна. То је директна консеквенца (а не самовоља победника) нарушавања природе полиса као трансценденталног оквира који је људској природи омогућавао само-показивање у њеној најизраслијој форми. *Идиотес* је, дакле, против саме природе полиса.

Фах-идиот бригу о својим пословима сматра политички неутралном, или, он ће најчешће за себе рећи да је аполитичан. То је све дотле док му неко не угрози „фундаментална истраживања“. Тада постаје озлојеђен јер су му прекинуте везе са „светом“, јер му не стиже литература (зна да је највише и направио из литературе), јер нема опрему чији га недостатак раздваја од на корак досегљивог „фундаменталног резултата“, на крају крајева, више му не стиже ни пошта (Сахаров и Капица су „без поште и литературе“ били око четири деценије). Он не схвата да је само члан светске заједнице „фундаменталних истраживача“ које светски мегакапитал из вишка вредности расејава по свету руководећи се искључиво *cost/benefit* приступом: шта год да „фундаментални истраживач“ да, више је од у њега уложеног. Како је могуће да је он на сваком светском конгресу изазвао дивљење и да су га ободрили да само тако настави, а да му ти исти више и не пишу? Зна се: криво је клање у Босни за које он није крив.

С фах-идиотом се не може без неког конструкта, јер када о неком аспектима света задобије модел – конструкцију, он већ зна шта ће с тим.

Зато, сво расветљавајућег конструкта за фах-идиота: већина њих би морала да примети да у називу њихове науке стоји *логос*, јер они су офталмолози, геолози, политиколози, комуниколози, археолози,..., психолози. Етимологија назива њиховог експертског подручја није сасвим безазлена, она им чак прописује једно обавезујуће држање, а њихово држање је меродавно за њихову саму ствар.

Позната су два Аристотелова диктума који представљају суштинска одређења људске природе: према првом, човек је *politikon zoon*, а према другом *zoon logon ehon*. Оба одређења су доживела значењска померања и преведена у латинске формуле *animal sociale* и *animal rationale* с далекосежним утицајем на западну доктрину о човековој природи. Што се тиче тог другог одређења, постоји преовлађујуће погрешно мишљење да оно не садржи никакву политичку конотацију јер превасходно указује на суштинску карактеристику човека – логос, која човека издваја од других створења. У европској филозофској традицији логос је најчешће изједначаван с разумом, па је тај Аристотелов диктум схваћен као емфатичко издвајање људске рационалности у односу на чисту животињскост. Међутим, већ поодавно, а у нашем веку и на највишим филозофским равнима, сумња се у сваки антропоцентризам, у привилегован положај човека у свету.

Живећи у политичкој заједници, човек се по логосу разликује у односу на животиње и, захваљујући управо логосу, у могућности је да успостави политичку заједницу грађана. Без логоса, животиње узајамно дају знакове о оном тренутном и партикуларном, док човек обдарен логосом може да износи сваку општост која је конститутивна за опште добро. Отуда Маркс и може човека назвати „генеричким бићем“ које само себе узима за генус. Сам појам логоса је један од темељних појмова античке филозофије, вишезначан и сложен, па се отуда морамо поуздати у „готов“ фацит свих распри око конкретног значења логоса у наведеном диктуму и рећи да ту логос значи пре свега говор, артикулисани говор који омогућује комуникацију. Ту Аристотел није имао у виду људске интелектуалне капацитете као што то сугерише латинизирани термин *animal rationale*. Уводећи у том одређењу логос, Аристотел је истакао политички хабитус грађанина, односно политички смисао (у смислу онога што код Аристотела значи политичко) његовог држања у говору. Управо та способност говорења довела је грађанина у простор доброг живота, у простор први пут смештен између брахијалне силе и потпуне пасивности; или, другачије, том способношћу говорења превазилази се свако и природно (непосредно) и приватно (идиотско) живљење.

Наш фах-идиот воли рационалност сваке врсте, воли тзв. рационално понашање, па се слаже и да је *animal rationale*. Зато ће он свако политичко деловање које му нарушава несметано обављање послова, а поготову оно политичко деловање које истура питање слободе у први план (јер то може бити крајње заоштрено) прогласити за ирационално. Али, мислимо да то ова крајње упрошћена скица јасно показује, он би се морао вратити меродавном значењу логоса којим се бави у оквиру своје области. Тада ће постати грађанин у изворном смислу и неће

живети у „самоскривљеној малолетности“, позивајући се на „рационално решење“ у сложеној политичкој ситуацији: „Нека већ једном дође неко и прекине сва та ирационална понашања“. Дакле, фах-идиот би морао да одрасте.

Антиратни профитер избегава прва питања

Битна политичка питања за судбину једног народа која му доносе задатке, а он их решава или подбацује, често падну на ниво питања, као у било каквој другој изнудици, која имају форму: „Шта да се ради?“. Та форма сама у себи упућује да „треба урадити нешто и то одмах“. Проблемски простор догађаја који је садржај за такву форму питања треба, према томе, што брже претражити и поједноставити да би уопште одговор на питање постао политички делотворан, при чему је најпожељније да одговор сугерише избор у, да тако кажемо, бинарном амбијенту: или-или, јесте-није, да-не, или просто ON-OFF. Тако се и у нашем случају брзо дошло до одговора на наша судбинска питања: рат или мир!

Почнимо једним труизмом у форми питања: да ли уопште постоји неко ко је за рат и да ли уопште не постоји нико ко је за мир? У смислу антрополошког оптимизма оба скупа су сигурно празна. Али, ипак, АРП који се ужасава крви, прогона, силовања,..., кича, каже за себе да он сигурно није за рат, али да су сви други за рат. Сваку другу структуру питања које би дало диференциранији политички одговор којим би се сугерисало „компликованије“ политичко понашање, АРП компромитује.

А шта ако је форма питања таква да јој је садржај питање о слободи? Не постаје ли тада то питање форма саме запитаности о смислу народног бивствовања – слободи? Ми, уз много опреза речено, окциденталној цивилизацији нисмо много подарили (оставимо по страни да ли су фреске исто или изнад ренесансног сликарства – око тога једноставно постоји кунст – историчарски консензус, као попут оног да је Тројански рат био ту и ту, а не у Габели; или да ли је Његош на нивоу Шекспира – шта вреди када је договорно непреводив). Међутим, нападамо у најискусније када је реч о слободи, јер је наша мисао о њој веома искусна; толико је искусна, и толико није наивна, да буквално у филозофском смислу та мисао о слободи себе мисли.

И када је то питање о смислу слободе актуализовано оно се хтелo евести на питање: рат или мир? Да ли постојаност око инсистирања да се одговор који одређује политичко понашање добије из питања о самом смислу слободе, значи и опредељивање за рат? Није ли политичко држање *par excellence* истрајавање на питању да ли одговор о истом политичком држању долази као одговор на питање да ли је наше искуство слободе на искушењу? Нема сумње да светска влада нема осетљивост за таква питања јер је представник земаља које су слободу једном засвагда задобиле огњем и мачем, кроз грађанске и верске ратове, крсташким походима, као што и нема сумње да постоји велика

геополитичка вероватноћа да би онога ко та питања тврдоглаво поставља млатнули бомбом по глави. Али, пошто је слобода по себи нужна и општа, она се не би задовољила да и по високу цену нужно и на општи начин не испита и све друге могућности. Те могућности нису испитане.

Да те могућности остану неиспитане за то се, између многих, побринуо и АРП, и то на начин компромитације. Иако је припадник скупине која је искусна у питању слободе, он ту не испољава никакво претходно поверење на које би по захтеву интелектуалног поштења био обавезан. Он то одбацује, сматра архаичним; питање патриотизма, као и сва питања која имплицирају одговор који у себи има неку димензију вертикалног држања, а не компрадорске предусретљивости, он церећи се одбацује. Каже да је то скоро гротескно, изанђало и трапаво, да напосто није производ који би „слободни свет“ по високим ISO стандардима уопште могао да прихвати. Антиратни профитер је присиљен да буде субверзиван: он зна да мора да подрије наду да се претензија на слободу може очувати и да постоји могућност да претећа будућност није у потпуности калкулабилна; он зна да свако непопуштање, боље рећи застајање пред питањем, омогућује деловање наде која охрабрује и за најнепредвидљивије чинове и расплете. Зато он поручује да на наду може да игра само онај ко има неку сигурну одступницу, као да слобода није сама собом исцрпљена, него има још неку резерву слободе. Мада су антиратни профитери често по оријентацији послемодернисти и воле субверзивне игре против метафизике и сваке центриране истине, они се овде показују као метафизичари који, покушавајући да подрију наду, заговарају, наравно, оно што је поништава – безнађе, долазећи тако до новог метафизичког темеља; они добро функционишу на безнађу. Примитивна варијанта АРП јесте петоколонаш који производи безнађе, али, садашњи АРП није петоколонаш – он је функционер – експерт приправник *светске владе* и, ипак, опет профитира јер постаје експерт за безнађе, које се може извозити по потреби у Јужну Америку, Африку, земље у развоју.

Антиратни профитер избегава изворно питање: питање о смислу слободе, зато што је оно најуже повезано с једним другим питањем: шта позива на мишљење? Веза та два питања је извор свеколиког мишљења славних претходника који су живели у земљама које сада сачињавају *светску владу*. Сада је та веза деградирана, али још увелико има ранг: то је разлика између онога што треба мислити и мишљења као средства, разлика која је онтолошка, али коју експерти нивелишу јасно се опредељујући за мишљење као средство, за сврховито мишљење. Антиратни профитер, експерт и техничар знања, погледа управљеног ка апстрактној универзалности, мисли мишљење сврховито.

Према свом интелектуалном хабитусу АРП склон је апстрактној универзалности – треба одмах постати светским грађанином и мора завладати универзални мир. Он вапи за толерантним дијалогом, а не за ратом, јер се рата и крвопролића напосто ужасава (а ко је, уопште, за рат и ко се рата и крвопролића не ужасава?). „Сјајно“, рекао је један Вијетнамац једном француском антиратном профитеру, „зато почните

захтевом за мир у Вијетнаму“. „Никада, то би значило ићи на руку комунистима“. Дакле, АРП хоће универзални мир без посебног мира! Или, код нас се каже: „Признајте и нама што сте признали и осталима“. „Никако, то значи признати вашу хегемонистичку позицију“. Дакле, АРП жели да подели признања универзално, али не и посебно признање. Или, наш АРП нивелише све разлике које се јављају у грађанском рату. Отуда га и не занима ко је крвник, а ко жртва, па зато захтева престанак сваког насиља. Тако сматра да је објективан (као позитивни научник он има посла само с објективним светом), да је његова позиција универзалистичка, те да ће се и мало зло добро завршити само кад нестане. Није ли јасно да је позиција АРП псеудоуниверзалистичка: он је за перманентни рат, у ствари, јер је против сваког отпора обесправљених, универзално, широм света, за забрану слонца на једино што имају – претензију на слободу. Он је, свакако, против рата ако се та претензија ослони на оружје, али је свакако за мир који се чува оружјем. Сасвим неочекивано, али нужно и иманентно, АРП јавља се као ратни хушкач јер подстиче рат оних који обесправљују и спречавају обесправљење да мирно дођу до права. Принцип њихове универзалности полази од фаталног недостатка, а то је да њихова универзалност не важи ни за један појединачни случај. Или, парафразирајући онога који је мислио универзално: они музу „слободни свет“ кроз универзално сито.

Значи, када вапе за дијалогом они не мисле на дијалог о питањима која су прва, већ на дијалог на који треба да пристану обесправљени са онима који их обесправљују. Та активност АРП захтева највиши ниво експертизе јер се ситуација која прети радикализацијом мора пацификовати, а то се назива „управљање кризом“. Сâмо управљање захтева модел процеса којим се жели управљати и тај модел је спреман, јер су врхунски експерти већ извршили синтезу различитих модела: блискоисточни модел, јужноамерички модел,..., босански модел. Дијалог о којем говоримо није ништа друго до кооперативно усаглашавање параметара и варијабли одређеног модела, дијалог у којем онај који обесправљује присиљава обесправљеног на самоопшценост, да сам призна оно за шта није крив, да се обавезе на немогуће, да разголићујући се компромитује сваки будући отпор, универзално, на свакој тачки Земљине кугле. Зато, сигуран на експертском тлу, АРП пита: „Нећете, ваљда, тврдити да није било ратних злочина?“. Ко ме се он обраћа? Зар има неко ко тврди да није било ратних злочина? Пошто таквих нема, њему се то бучно питање враћа с језивом тутњавом: „Ниси ли ти ратни злочинац јер си први починио злочин против човечности, обеснажујући сваки легитимни отпор?“.

И на крају, уместо закључка: дата је скица за нашег антиратног профитера; дало би се још штошта рећи, али задовољићемо се овим: АРП нада се учешћу у светским пословима, али он је, ипак, само функционер – најамник светске владе који може бити послат с овим искуством на нова кризна жаришта да шири идеологију неолиберализма, идеологију коју су и његови послодавци напустили, па је извозе као и све остале прљаве технологије.